

ਯਿਸੂ ਦੀ ਰਖਵਾਲੀ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ

(2:13-23)

‘ਬਾਲਕ’ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖੇ ਜਾਣ ਦੀ ਰੋਮਾਂਚਕਾਰੀ ਕਹਾਣੀ ਵਿਚ ਮੱਤੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਉਹ ਯੂਸੁਫ਼ ਅਤੇ ਮਰੀਅਮ ਨਾਲ ਮਿਸਰ ਵਿਚ ਗਿਆ ਅਤੇ ਜਦ ਤਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫ਼ਰਿਸ਼ਤੇ ਰਾਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਤਦ ਤਕ ਇਸਰਾਏਲ ਵਿਚ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਆਏ।

ਮਿਸਰ ਵਿਚ ਜਾਣਾ (2:13-15)

¹³ਜਦ ਉਹ ਤੁਰ ਗਏ ਸਨ ਤਾਂ ਵੇਖੋ, ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਇਕ ਦੂਤ ਨੇ ਯੂਸੁਫ਼ ਨੂੰ ਸੁਫ਼ਨੇ ਵਿਚ ਦਰਸ਼ਣ ਦੇ ਕੇ ਆਖਿਆ, ਉੱਠ! ਬਾਲਕ ਅਤੇ ਉਹ ਦੀ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਮਿਸਰ ਦੇਸ ਨੂੰ ਭੱਜ ਜਾ ਅਤੇ ਜਦ ਤੀਕਰ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਨਾ ਆਖਾਂ ਉੱਥੇ ਹੀ ਰਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਹੇਰੋਦੇਸ ਉਹਦੇ ਨਾਸ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਲੱਭੇਗਾ।

¹⁴ਤਦ ਉਹ ਉੱਠ ਕੇ ਰਾਤੋ ਰਾਤ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਅਤੇ ਉਹਦੀ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਮਿਸਰ ਵੱਲ ਤੁਰ ਪਿਆ। ¹⁵ਅਤੇ ਹੇਰੋਦੇਸ ਦੇ ਮਰਨ ਤਕ ਉੱਥੇ ਰਿਹਾ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਵਚਨ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਨਬੀ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨੀ ਆਖਿਆ ਸੀ ਪੂਰਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਮਿਸਰ ਵਿੱਚੋਂ ਸੱਦਿਆ।

ਆਇਤ 13. ਜੋਤਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਚਲੇ ਜਾਣ ਦੇ ਬਾਅਦ ਦੂਤ ਦੇ ਯੂਸੁਫ਼ ਨੂੰ ਸੁਫ਼ਨੇ ਵਿਚ ਮਰੀਅਮ ਅਤੇ ਬਾਲਕ ਯਿਸੂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਮਿਸਰ ਦੇਸ ਨੂੰ ਭੱਜ ਜਾਣ ਦੀ ਚਿਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਜਾਣ ਦਾ ਮਕਸਦ ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਹੇਰੋਦੇਸ ਵਿਚ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਫ਼ਾਸਲਾ ਲਿਆਉਣਾ ਸੀ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਉਸ ਦੀ ਹੱਦ ਤੋਂ ਬਾਹਰ। ਮਿਸਰ ਦੀ ਹੱਦ ਬੈਤਲਹਮ ਤੋਂ ਪੰਝੱਤਰ ਕੁ ਮੀਲ ਦੂਰ ਸੀ। ਹੇਰੋਦੇਸ ਦਾ ਇਖ਼ਤਿਆਰ ਸਿਰਫ਼ ਮਿਸਰ ਦੇ ਦਰਿਆ ਤਕ ਸੀ। ਇਹ 125 ਮੀਲ ਹੋਰ ਅੱਗੇ ਜਾਂ ਡੇਲਟਾ ਇਲਾਕੇ ਅਤੇ ਨੀਲ ਨਦੀ ਤਕ ਸੀ।

ਮਿਸਰ ਵਿਚ, ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਰੋਮੀ ਇਲਾਕਾ ਸੀ, ਕਈ ਸਿਨਾਗੋਗਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਯਹੂਦੀ ਆਬਾਦੀ ਬਹੁਤ ਸੀ (ਵੇਖੋ ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕੰਮ 2:5, 10; 6:9; 18:24)। ਇਕ ਯਹੂਦੀ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਪਿਲੋ ਜਿਹੜਾ ਸਿਕੰਦਰੀਆ, ਮਿਸਰ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਨੇ 40 ਈਸਵੀ ਦੇ ਲਗਭਗ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਮਿਸਰ ਵਿਚ ਦਸ ਲੱਖ ਯਹੂਦੀ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ।¹ ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੀਆਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀਆਂ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਆਂ ਵਿਚ ਇਕ ਸਿਕੰਦਰੀਆ ਵਿਚ ਸੀ ਅਤੇ ਇੱਥੇ ਹੀ ਸਪਤਤੀ (LXX) ਅਨੁਵਾਦ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਮਿਸਰ ਵਿਚ ਜਾਣ ਨਾਲ ਯੂਸੁਫ਼ ਆਪਣੇ ਕਈ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਪਰ ਹੇਰੋਦੇਸ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਦੂਰ ਚਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਿੱਥੋਂ ਤਕ ਬਾਈਬਲ ਦੱਸਦੀ ਹੈ, ਯਿਸੂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਸਿਰਫ਼ ਇਹੀ ਸਮਾਂ ਸੀ ਜਦ ਉਹ ਫ਼ਲਿਸਤੀਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਗਿਆ।

ਯੂਸੁਫ਼ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਮਿਸਰ ਵਿਚ ਰਹੀਂ ਕਿ ਜਦ ਤਕ ਖ਼ੁਦਾ ਪਰਗਟ ਨਾ ਕਰੇ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਜਾਣਾ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਾਣ ਦਾ ਕਾਰਣ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ। ਕਿਉਂਕਿ ਹੇਰੋਦੇਸ

ਉਹਦੇ ਨਾਸ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਲੱਭੇਗਾ।

ਆਇਤ 14. ਵਾਪੂ ਚੌਕਸੀ ਨਾਲ ਯੂਸੁਫ਼ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਰਾਤੇ ਰਾਤ ਮਿਸਰ ਵੱਲ ਤੁਰ ਪਏ। ਭਾਸ਼ਾ ਤੋਂ ਸੰਕੇਤ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਯੂਸੁਫ਼ ਦੇ ਸੁਪਨੇ ਦੇ ਫ਼ੌਰਨ ਬਾਅਦ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ; ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਖ਼ੁਦਾ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ (1: 18-25; 2: 13-15, 19-23)। ਲਿਓਨ ਮੌਰਿਸ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ‘ਛੋਟੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਜੋ ਜ਼ਾਹਿਰ ਤੌਰ ਤੇ ਗਰੀਬ ਸੀ, ਤਿਆਰੀ ਵਿਚ ਕੋਈ ਬਹੁਤਾ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਲੱਗਣਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸੁਫ਼ਨੇ ਤੋਂ ਇਸ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਦੀ ਸਮਝ ਆ ਗਈ ਹੋਵੇਗੀ।’²

ਆਇਤ 15. ਪਰਿਵਾਰ ਹੇਰੋਦੇਸ ਦੇ ਮਰਨ ਤੋੜੀ ਮਿਸਰ ਵਿਚ ਹੀ ਰਿਹਾ। ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਉਸ ਦੀ ਮੌਤ 4 ਈ. ਪੂ. ਵਿਚ ਮਾਰਚ ਦੇ ਅਖ਼ੀਰ ਜਾਂ ਅਪ੍ਰੈਲ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਹੋਈ (2: 19 ਤੇ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਵੇਖੋ)। ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਮਿਸਰ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਸਹੀ ਸਮਾਂ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਸ਼ਾਇਦ ਦੋ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਕਰੀਬ।

ਮੱਤੀ ਨੇ ਯਿਸੂ ਦੇ ਮਿਸਰ ਵਿਚ ਜਾਣ ਅਤੇ ਵਾਪਸ ਆਉਣ ਨੂੰ ਹੋਸ਼ੇਆ ਦੇ ਵਚਨਾਂ ਦੇ ਪੂਰਾ ਹੋਣ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਿਖਾਇਆ ਹੈ: ‘ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਮਿਸਰ ਵਿੱਚੋਂ ਸੌਂਦਿਆ’ (ਹੋਸ਼ੇਆ 11: 1)। ਇਹ ਵਚਨ ਮੂਲ ਵਿਚ ਹੋਸ਼ੇਆ ਨੂੰ ਇਸਰਾਏਲੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿਸਰ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਵਿੱਚੋਂ ਲਿਆਉਣ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚੋਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ (ਕੂਚ 12: 40-51)। ਮੱਤੀ ਨੇ ਰੂਪ/ਪ੍ਰਤੀਰੂਪ ਦਾ ਢੰਗ ਵਰਤਦੇ ਹੋਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਯਿਸੂ ਉੱਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜੇ. ਡਬਲਯੂ. ਮੈਕਗਰਵੇ ਨੇ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਹੈ, ‘ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਯਿਸੂ ਉੱਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਇਸਰਾਏਲੀਆਂ ਦੇ ਮਿਸਰ ਵਿਚ ਜਾਣ ਅਤੇ ਉੱਥੋਂ ਨਿੱਕਲਣ ਦੇ ਯਿਸੂ ਦੇ ਜਾਣ ਆਉਣ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ ਹੈ।’³

ਡੋਨਲਡ ਏ. ਹੈਗਨਰ ਨੇ ਇਸਰਾਏਲੀਆਂ ਅਤੇ ਯਿਸੂ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਨਿੱਕਲਣ ਨੂੰ ‘ਛੁਟਕਾਰੇ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਦੋ ਪਲ’ ਆਖਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ‘ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਹ ਇਕ ਬਹੁਤੀ ਦੇਰ ਤਕ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਇਕ ਵੱਡੀ ਲਗਾਤਾਰਤਾ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਾਅਦ ਵਾਲੇ ਦਾ ਪਰਛਾਵਾਂ ਜਾਂ ਉਮੀਦ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਪਹਿਲੇ ਦਾ ਪੂਰਾ ਹੋਣਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।’⁴ ਇਸ ਕਰਕੇ ਯਿਸੂ ਨੂੰ ਇਸਰਾਏਲ ਦੀਆਂ ਤਕਲੀਫ਼ਾਂ ਅਤੇ ਜਿੱਤਾਂ ਵਿਚ ਭਾਈਵਾਲ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਿਖਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੋਹਾਂ ਹੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਖ਼ੁਦਾ ਨੂੰ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਰੱਖਵਾਲੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ।

ਡਗਲਸ ਆਰ. ਏ. ਹੇਅਰ ਨੇ ਹੋਸ਼ੇਆ ਦੀ ਗੱਲ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਇਹ ਗੰਭੀਰ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ (ਹੋਸ਼ੇਆ 11: 1):

... ਇਹ ਪਿੱਛੇ ਵੱਲ ਨੂੰ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਵੇਖਦਾ ਸੀ। ਯਿਸੂ ਦੀ ਆਮਦ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ ਇਕ ਨਵੀਂ ਉਤਪਤੀ ਸੀ [1: 1, 18], ਉਵੇਂ ਹੀ ਇਕ ਨਵਾਂ ਕੂਚ ਵੀ ਸੀ। ਹੋਸ਼ੇਆ ਪਹਿਲੇ ਕੂਚ ਦੀ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤਤਾ ਵੱਲ ਸੰਕੇਤ ਕਰਦਾ ਹੈ: ‘ਜਿੰਨਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੌਂਦਿਆ, ਓਨੀ ਦੂਰ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਚਲੇ ਗਏ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਾਅਲਾਂ ਲਈ ਬਲੀਆਂ ਚੜ੍ਹਾਈਆਂ ਅਤੇ ਮੂਰਤੀਆਂ ਲਈ ਧੂਪ ਧੁਖਾਈ’ (ਹੋਸ਼ੇਆ 11: 2)। ਯਿਸੂ ਆਪਣੀ ਦੇਹ ਵਿਚ ਇਸਰਾਏਲ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਕ ਨਿਰਾਲੇ ਢੰਗ ਨਾਲ; ਆਪਣੇ ਹੁਕਮ ਮੰਨਣ ਵਿਚ ਉਹ ਇਸਰਾਏਲ ਦੀ ਨਾਫ਼ਰਮਾਨੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਠਹਿਰਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਸਿਰਫ਼ ਉਹੀ ਖ਼ੁਦਾ ਵੱਲੋਂ ‘ਮੇਰਾ ਪੁੱਤਰ’ ਅਖਵਾਏ ਜਾਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੈ।⁵

ਹੋਰੋਦੇਸ ਦਾ ਕਹਿਰ (2:16-18)

¹⁶ਜਦ ਹੋਰੋਦੇਸ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਜੋਤਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਮਖੌਲ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਉਹ ਨੂੰ ਵੱਡਾ ਕ੍ਰੋਧ ਆਇਆ ਅਤੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਭੇਜ ਕੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਹੜਾ ਜੋਤਸ਼ੀਆਂ ਤੋਂ ਠੀਕ ਪਤਾ ਲਿਆ ਸੀ, ਬੈਤਲਹਮ ਅਤੇ ਉਹਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਸਭ ਨੀਂਗਰਾਂ ਨੂੰ ਜਿਹੜੇ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਛੋਟੇ ਸਨ, ਮਰਵਾ ਸੁੱਟਿਆ। ¹⁷ਤਦ ਉਹ ਵਚਨ ਜਿਹੜਾ ਯਿਰਮਿਯਾਹ ਨਬੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਸੀ ਪੂਰਾ ਹੋਇਆ ਕਿ:

18 ‘ ‘ਰਾਮਾਹ ਵਿਚ ਇਕ ਅਵਾਜ਼ ਸੁਣਾਈ ਦਿੱਤੀ,
ਰੋਣਾ ਅਤੇ ਵੱਡਾ ਵਿਰਲਾਪ।
ਰਾਖੇਲ ਆਪਣੇ ਬਾਲ-ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਰੋਂਦੀ ਹੈ,
ਅਤੇ ਤਸੱਲੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੀ
ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਉਹ ਨਹੀਂ ਹਨ।’

ਆਇਤ 16. ਜਦ ਹੋਰੋਦੇਸ ਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਜੋਤਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਉਸ ਨਾਲ ਮਖੌਲ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਆਉਣਗੇ, ਤਾਂ ਉਹ ਨੂੰ ਵੱਡਾ ਕ੍ਰੋਧ ਆਇਆ। ‘ਮਖੌਲ ਕੀਤਾ’ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਯੂਨਾਨੀ ਸ਼ਬਦ (*empaizo*) ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਦਾ ਮਜ਼ਾਕ ਜਾਂ ਠੱਠਾ ਉਡਾਉਣ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਜੋਤਸ਼ੀਆਂ ਜਾਂ ਨਜ਼ੂਮੀਆਂ ਦਾ ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਹੋਰੋਦੇਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਹੁਕਮ ਨਾ ਮੰਨਣ ਨੂੰ ਉਸ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਮਜ਼ਾਕ ਮੰਨਿਆ (ਵੇਖੋ 2:8, 12)। ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਹੋਰੋਦੇਸ ਨੂੰ ਜਦ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਮਜ਼ਾਕ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਗੁੱਸਾ ਵੱਸੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਮਜ਼ਾਕ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਬਦਲਾ ਲੈਣਾ ਚਾਹਿਆ। ਉਹ ਜੋਤਸ਼ੀਆਂ ਉੱਤੇ ਆਪਣਾ ਗੁੱਸਾ ਨਹੀਂ ਵਿਖਾ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਭੱਜ ਗਏ ਸਨ; ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਮਾਸੂਮ ਹਿੱਸੇ ਭਾਵ ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਵੱਲ ਮੂੰਹ ਕੀਤਾ ਜੋ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਛੋਟੇ ਸਨ। ਇਹ ਖ਼ਾਸ ਉਮਰ ਕਿਉਂ ਚੁਣੀ ਗਈ? ਵਚਨ ਸਾਨੂੰ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਹਿਸਾਬ ਲਾਇਆ ਕਿ ਜੋਤਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਤਾਰਾ ਵੇਖਣ ਨਾਲ ਬਾਲਕ ਦੀ ਉਮਰ ਕਿੰਨੀ ਹੋ ਗਈ ਹੋਵੇਗੀ (2:7)। ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਿ ਸਹੀ ਬੱਚਾ ਹੀ ਮਰੇ ਉਸ ਨੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਸਮਾਂ ਵੀ ਜੋੜ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇਗਾ।

ਹੋਰੋਦੇਸ ਨੇ ਬੈਤਲਹਮ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਸਭ ਨੀਂਗਰਾਂ ਦੇ ਕਤਲ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਹੁਕਮ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਕ ਵੀ ਨਵਜੰਮੇ ਬੱਚੇ ਦਾ ਕਤਲ ਬੜਾ ਦਰਦਨਾਕ ਹੋਣਾ ਸੀ। ਪਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਤੋਂ ਘੱਟ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਬੈਤਲਹਮ ਇਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਕਸਬਾ ਸੀ ਅਤੇ ਭਾਵੇਂ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਵਕਤ ਸਹੀ ਸਹੀ ਅਬਾਦੀ ਕਿੰਨੀ ਸੀ, ਪਰ ਕੁਝ ਲੋਕ ਦਸ ਤੋਂ ਤੀਹ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਕਤਲ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਜੋਸੇਫ਼ਸ ਵੀ ਹੈ, ਅਜਿਹੇ ਕਤਲੇਆਮ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ? ਇਸ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਜਵਾਬ ਤਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਵਜੰਮੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਦੂਜਾ ਕਾਰਣ ਇਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੋਰੋਦੇਸ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਹੋਰ ਕਤਲੇਆਮਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਕਤਲੇਆਮ ਉੱਤੇ ਉਸ ਇਲਾਕੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ

ਨੇ ਗੌਰ ਹੀ ਨਾ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ।

ਹੇਰੋਦੇਸ ਖੁਦਾ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀ ਉਸ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨਣ ਵਿਚ ਸਖ਼ਤ ਸੀ। ਇਸ ਕਹਾਣੀ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਆਗੂਆਂ ਨਾਲ ਪੁੱਛ-ਗਿੱਛ ਕੀਤੀ ਸੀ, ‘‘ਮਸੀਹ ਕਿੱਥੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇਗਾ?’’ (2:4)। ਇਹ ਉਹੀ ਮਸੀਹ ਭਾਵ ਯਹੋਵਾਹ ਦਾ ਮਸਹ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਕਤਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ! ਹੇਰੋਦੇਸ ਨੂੰ ਫ਼ਿਰਾਉਣ ਨਾਲ ਮਿਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸਨੇ ਮਿਸਰ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਇਸਰਾਏਲੀਆਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੂੰ ਮਰਵਾ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ (ਕੂਚ 1: 15, 16, 22)। ਪਰ ਖੁਦਾ ਨੇ ਮੂਸਾ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਧਰਮੀ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਉਵੇਂ ਹੀ ਬਚਾ ਲਿਆ (ਕੂਚ 2: 1-10; ਇਬਰਾਨੀਆਂ 11:23) ਜਿਵੇਂ ਉਸ ਨੇ ਯਿਸੂ ਦੀ ਹਿਫ਼ਾਜ਼ਤ ਵਿਚ ਯੂਸੁਫ਼ ਅਤੇ ਮਰੀਅਮ ਨੂੰ ਜ਼ਰੀਆ ਬਣਾਇਆ^੯ ਦੋਹਾਂ ਹੀ ਵਾਰ ਭਾਵੇਂ ਕਈ ਨਵਜੰਮੇ ਬੱਚੇ ਮਾਰੇ ਗਏ ਪਰ ਮੂਸਾ ਅਤੇ ਯਿਸੂ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਛੁਟਕਾਰੇ ਲਈ ਰਖਵਾਲੀ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਯਿਸੂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਮੈਕਗਰਵੇ ਨੇ ਧਿਆਨ ਦੁਆਇਆ ਹੈ, ‘‘ਬੈਤਲਹਮ ਦੇ ਨਵਜੰਮੇ ਉਸ ਦੀ ਹਿਫ਼ਾਜ਼ਤ ਲਈ ਮਾਰੇ ਗਏ ਜਿਹੜਾ ਸਭ ਦੀ ਹਿਫ਼ਾਜ਼ਤ ਲਈ ਮਰਨ ਵਾਸਤੇ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ।’’^੭

ਆਇਤ 17. ਤਦ ਉਹ ਵਚਨ ਜਿਹੜਾ ਯਿਰਮਿਯਾਹ ਨਬੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਸੀ ਪੂਰਾ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਆਇਤ ਵਿਚ ਮਜ਼ਬੂਤ ਯੋਜਕ ਜਾਂ ਤਾਂ (*hina*) ਜਾਂ (*hopōs*) ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਮਕਸਦ ਅਤੇ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਮੱਤੀ ਦੇ ਪੂਰਾ ਹੋਣ ਦੇ ਫ਼ਾਰਮੂਲਿਆਂ ਵਿਚ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ‘‘ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਿ’’ ਅਤੇ ‘‘ਤਾਂ ਜੋ’’ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ASV ਵਿਚ ਹੋਰ ਫ਼ਾਰਮੂਲਿਆਂ ਵਿਚ ਇਹ ਯੋਜਕ ‘‘ਭਈ ਉਹ ਪੂਰੀ ਹੋਵੇ’’ ਦੇ ਹੋਰ ਫ਼ਾਰਮੂਲਿਆਂ ਵਿਚ ਮਿਲਦੇ ਹਨ (1:22; 2: 15, 23; 4: 14; 8: 17; 12: 17; 13: 35; 21: 4; 26: 56)। ਹੈਗਨਰ ਨੇ ਅੱਗੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ:

ਹੋਰ ਸਭ ਫ਼ਾਰਮੂਲਿਆਂ ਵਿਚ 27:9-10 ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਇਕ ਜਾਂ ਦੋ ਹਨ, ਦਿਲਚਸਪ ਢੰਗ ਨਾਲ ਬੁਰਿਆਈ ਦੀ (ਸਿਰਫ਼ ਯਹੂਦਾਹ ਕਮਾਈ) ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸਿਰਫ਼ ਹੋਰ ਹਵਾਲਾ। ਇਹ ਬੁਰਿਆਈ ਦੇ ਖੁਦਾ ਦੇ ਮਕਸਦਾਂ ਨਾਲ ਮੱਤੀ ਦੀ ਝਿਜਕ ਨੂੰ ਵਿਖਾਉਂਦਾ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਮੱਤੀ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਵਿਚ, ਖੁਦਾ ਦਾ ਉਪਾਅ ਉਸ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਭਰੀ ਇੱਛਾ ਵਿੱਚੋਂ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਿਚ ਬੁਰਿਆਈ ਨੂੰ ਕੱਢ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।^੯

ਆਇਤ 18. ਮੱਤੀ ਨੇ ਮਸੂਮਾਂ ਦੇ ਕਤਲ ਅਤੇ ਨਬੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਘਟਨਾ ਦੇ ਸਬੰਧ ਨੂੰ ਵਿਖਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਯਿਰਮਿਯਾਹ 31: 15 ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਇਆ ਹੈ:

‘‘ਰਾਮਾਹ ਵਿਚ ਇਕ ਅਵਾਜ਼ ਸੁਣਾਈ ਦਿੱਤੀ,
ਰੋਣਾ ਅਤੇ ਵੱਡਾ ਵਿਰਲਾਪ।
ਰਾਖੇਲ ਆਪਣੇ ਬਾਲ-ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਰੋਂਦੀ ਹੈ,
ਅਤੇ ਤਸੱਲੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੀ
ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਉਹ ਨਹੀਂ ਹਨ।’’

ਮੱਤੀ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਜਾਂ ਤਾਂ ਪ੍ਰਤੀਕਾਤਮਕ ਢੰਗ (ਰੂਪ/ਪ੍ਰਤੀਰੂਪ) ਜਾਂ ਨਬੂਵਤ ਦੇ ਦੋਹਰੇ ਤੌਰ ਤੇ ਪੂਰਾ ਹੋਣ ਨੂੰ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

‘‘ਰਾਮਾਹ’’ ਬਿਨਿਆਮੀਨ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਯਰੂਸ਼ਲਮ ਤੋਂ ਕੋਈ ਪੰਜ ਕੁ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਵਿਚ ਇਕ ਕਸਬਾ ਸੀ (ਯਹੋਸ਼ੁਆ 18:25)। ਇੱਥੇ ‘‘ਰਾਖੇਲ,’’ ‘‘ਰੋਣਾ’’ ਅਤੇ ‘‘ਬਾਲ ਬੱਚਿਆਂ’’

ਦੇ ਜ਼ਿਕਰ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੱਥਾਂ ਤੋਂ ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਸੰਗਿਕਤਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ: (1) ਯਾਕੂਬ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਬੈਤਏਲ ਤੋਂ ਬੈਤਲਹਮ ਵੱਲ ਆਪਣੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਦੱਖਣ ਵਿਚ (ਰਾਮਾਹ ਦੇ ਕੋਲ) ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ, ਜਦ ਉਸ ਦੀ ਪਿਆਰੀ ਪਤਨੀ ਰਾਖੇਲ ਦੀ ਇਕ ਬੇਟੇ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੰਦਿਆਂ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਨਾਂ ਬਨ-ਓਨੀ ਭਾਵ 'ਮੇਰੇ ਸੋਗ ਦਾ ਪੁੱਤਰ' ਰੱਖਿਆ, ਜਦਕਿ ਯਾਕੂਬ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਨਾਂ ਬਿਨਿਆਮੀਨ ਭਾਵ '[ਮੇਰੇ] ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਦਾ ਪੁੱਤਰ' ਰੱਖਿਆ। ਰਾਖੇਲ ਦੀ ਕਬਰ ਰਾਮਾਹ ਦੇ ਨੇੜੇ ਸੀ (ਉਤਪਤ 35: 16-18; 48: 7; 1 ਸਮੂਏਲ 10: 2)। (2) ਇਸਰਾਏਲ ਦੇ ਰਾਜ ਦੀ ਵੰਡ ਹੋਣ ਵੇਲੇ ਬਿਨਿਆਮੀਨ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਯਹੂਦਾਹ ਦੇ ਨਾਲ ਰਹੀ (1 ਰਾਜਿਆਂ 12: 21, 23)। ਅਖ਼ੀਰ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਾਬੁਲ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਬੰਦੀ ਬਣਾ ਕੇ ਲੈ ਜਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ⁹ (1: 11 ਤੇ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਵੇਖੋ)। ਬਾਬੁਲ ਜਾਂ ਬੇਬੀਲੋਨ ਨੂੰ ਲਿਜਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਯਹੂਦੀਆਂ ਦੀ ਬਹੁਤੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਗੁਲਾਮੀ ਵਿਚ ਲਿਜਾਏ ਜਾਣ ਵੇਲੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਰਾਖੇਲ ਦੀ ਕਬਰ ਦੇ ਕੋਲੋਂ ਦੀ ਲੰਘੇ ਹੋਣਗੇ (ਯਿਰਮਿਯਾਹ 40: 1)। (3) ਯਿਰਮਿਯਾਹ ਵੱਲੋਂ ਰਾਖੇਲ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸੰਕੇਤਕ ਤੌਰ ਤੇ ਇਸਰਾਏਲ ਦੀਆਂ ਸੋਗ ਕਰਦੀਆਂ ਮਾਂਵਾਂ ਨੂੰ ਵਿਖਾਉਣ ਲਈ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਜਾਂ ਤਾਂ ਮਾਰੇ ਗਏ ਸਨ ਜਾਂ ਬੰਦੀ ਬਣਾ ਲਏ ਗਏ ਸਨ।

ਬਾਬੁਲ ਵਿਚ ਲਿਜਾਏ ਜਾਣ ਤੇ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਰਾਖੇਲ ਦਾ ਰੋਣਾ ਹੇਰੋਦੇਸ ਵੱਲੋਂ ਬੈਤਲਹਮ ਦੀਆਂ ਮਾਂਵਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਦੇ ਕਤਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੇ ਰੋਣ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਹੈ। ਜੇਮਸ ਈ. ਸਮਿੱਥ ਨੇ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, 'ਰਾਖੇਲ ('ਭੇਡ') ਨਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਨਬੀ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਵਿਚ ਜ਼ੋਰ ਜੋੜ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਰਾਹਮਾ ਵਿਚ (ਮੂਲ ਵਿਚ ਪਹਾੜ ਦੀ ਚੋਟੀ ਤੇ) ਭੇਡ ਦੇ ਆਪਣੇ ਲੇਲਿਆਂ ਲਈ ਮਿਮਿਆਉਂਦੇ ਹੋਏ ਪੁਕਾਰਣ ਨੂੰ ਸੁਣਨਾ ਹੈ।¹⁰ ਮੱਤੀ ਵੱਲੋਂ ਦੁਹਰਾਇਆ ਗਿਆ ਵਚਨ ਭਾਵੇਂ ਸੋਗ ਭਰਿਆ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਅਰਥ ਕਰਕੇ ਇਹ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹੇਅਰ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ 'ਪਰ ਰਾਖੇਲ ਦੀ ਦੁੱਖ ਭਰੀ ਪੁਕਾਰ ਉਸ ਅਧਿਆਇ ਵਿਚ ਬਣਾਈ ਗਈ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਆਸ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਨਵੇਂ ਅਹਿਦ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਵੀ ਹੈ। (ਯਿਰਮਿਯਾਹ 31: 31-34)। ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਮੱਤੀ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਅਜਿਹੇ ਸਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾਵਾ ਦੇਣ ਲਈ ਰਾਮਾਹ ਦੀ ਪੁਕਾਰ ਹੈ।'¹¹

ਨਾਸਰਤ ਵਿਚ ਵਾਪਸ ਜਾਣਾ (2:19-23)

¹⁹ਜਦ ਹੇਰੋਦੇਸ ਮਰ ਗਿਆ ਤਾਂ ਵੇਖੋ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਇਕ ਫ਼ਰਿਸ਼ਤੇ ਨੇ ਮਿਸਰ ਵਿਚ ਯੂਸੁਫ਼ ਨੂੰ ਸੁਫ਼ਨੇ ਵਿਚ ਦਰਸ਼ਣ ਦੇ ਕੇ ਆਖਿਆ, ²⁰ਉੱਠ, ਬਾਲਕ ਨੂੰ ਅਤੇ ਉਹਦੀ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਇਸਰਾਏਲ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਜਾ ਕਿਉਂ ਜੋ ਜਿਹੜੇ ਬਾਲਕ ਦੀ ਜਾਨ ਦੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਸਨ, ਉਹ ਮਰ ਗਏ। ²¹ਤਦ ਉਹ ਉੱਠਿਆ ਅਤੇ ਬਾਲਕ ਨੂੰ ਅਤੇ ਉਹ ਦੀ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਇਸਰਾਏਲ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਆਇਆ। ²²ਪਰ ਜਦ ਸੁਣਿਆ ਕਿ ਅਰਕਿਲਾਊਸ ਯਹੂਦੀਆਂ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਹੇਰੋਦੇਸ ਦੇ ਥਾਂ ਰਾਜ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉੱਥੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਡਰਿਆ ਪਰ ਸੁਫ਼ਨੇ ਵਿਚ ਖ਼ਬਰ ਪਾ ਕੇ ਗਲੀਲ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਚਲਿਆ ਗਿਆ ²³ਅਤੇ ਨਾਸਰਤ ਨਾਮਕ ਇਕ ਨਗਰ ਵਿਚ ਜਾ ਵੱਸਿਆ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਵਚਨ ਨਬੀਆਂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਪੂਰਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਉਹ ਨਾਸਰੀ ਅਖਵਾਏਗਾ।

ਆਇਤ 19. ਕੁਝ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਇਕ ਫ਼ਰਿਸ਼ਤੇ ਨੇ ਯੂਸੁਫ਼ ਨੂੰ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਦਰਸ਼ਣ ਉਦੋਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਜਦ ਹੇਰੋਦੇਸ ਮਰ ਗਿਆ। ਐਚ. ਲਿਉ ਬੋਲਸ ਨੇ ਹੇਰੋਦੇਸ ਮਹਾਨ ਦੀ ਮੌਤ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੇ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀ ਹੈ:

ਹੋਰੋਦੇਸ ਰੋਮ ਦੇ ਬਣਨ ਦੇ ਬਾਅਦ 750 ਸਾਲ ਵਿਚ ਸਮੇਂ ਦੀ ਸਾਡੀ ਗਣਨਾ ਦੀ ਤਰੀਕ ਤੋਂ ਚਾਰ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ, ਪਸਾਰ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਪਹਿਲਾਂ ਯਰੀਹੋ ਵਿਚ ਮਰਿਆ [4 ਈ. ਪੂ.]। ਇਹ ਹਿਸਾਬ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਸਾਲ ਪਸਾਰ 12 ਅਪ੍ਰੈਲ ਨੂੰ ਆਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਹੋਰੋਦੇਸ ਦੀ ਮੌਤ ਪਸਾਰ ਤੋਂ ਸੱਤ ਤੋਂ ਚੌਦਾਂ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਈ ਸੀ।¹²

ਮੌਤ ਵੇਲੇ ਹੋਰੋਦੇਸ ਸੱਤਰ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਤਕਰੀਬਨ ਤੇਤੀ ਸਾਲ ਹਕੂਮਤ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਜੋਸੇਫ਼ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਇਕ ਭਿਆਨਕ ਮੌਤ ਮਰਿਆ। ਉਸ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਵਿਚ ਗਲੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਆਂਦਰਾਂ, ਸੜੇ ਤੇ ਬਦਬੂ ਨਾਲ ਭਰੇ ਅੰਗ, ਕੀੜਿਆਂ ਅਤੇ ਬਦਬੂਦਾਰ ਸਾਹ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ।¹³ ਅਜਿਹੇ ਆਦਮੀ ਲਈ ਜਿਸ ਨੇ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਐਨਾ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ, ਅਜਿਹਾ ਅੰਤ ਹੀ ਢੁਕਵਾਂ ਸੀ।

ਹੋਰੋਦੇਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਯਹੂਦੀ ਲੋਕ ਉਸ ਦੀ ਮੌਤ ਤੇ ਅਫ਼ਸੋਸ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਜਸ਼ਨ ਮਨਾਉਣਗੇ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਯਹੂਦੀਆਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਲੀਡਰਾਂ ਨੂੰ ਯਰੀਹੋ ਦੀ ਰੰਗਭੂਮੀ (ਹਿਪੋਡੋਮ) ਵਿਚ ਕੈਦ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਹੂਲਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਸੀ, ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਐਲਾਨ ਹੋਣ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ੈਤਾਨੀ ਚਾਲ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਆਈ। ਦੋ ਜਣਿਆ, ਹੋਰੋਦੇਸ ਦੀ ਭੈਣ ਸਲੋਮੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪਤੀ ਅਲੇਕਸਸ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਯਹੂਦੀ ਲੀਡਰਾਂ ਦੇ ਕਤਲ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਭਾੜੇ ਦੇ ਟੱਟਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਣਾ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ। ਆਪਣੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਪੰਜ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਰੋਮ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਾਲ ਇਕ ਆਖ਼ਰੀ ਖੂਨੀ ਕਾਂਡ ਵਿਚ ਹੋਰੋਦੇਸ ਨੇ ਡੋਰਿਸ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਅੰਤਿਪਤਰਸ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦੇ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸਨੇ ਉਸ ਦੇ ਕਤਲ ਦੀ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਰਚੀ ਸੀ।¹⁴

ਹੋਰੋਦੇਸ ਮਹਾਨ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਅਦ ਮਲਥੇਸ ਤੋਂ ਉਸ ਦੇ ਇਕ ਪੁੱਤਰ ਅਰਕਿਲਾਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਜਨਾਜ਼ਾ ਰਾਜੇ ਲਈ ਢੁਕਵਾਂ ਜਨਾਜ਼ਾ ਹੋਣ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਬੈਂਜਨੀ ਵਸਤਰ ਵਿਚ ਲਵੇਟਿਆ ਗਿਆ, ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਸੋਨੇ ਦਾ ਤਾਜ਼ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਸੋਟੀ ਫੜਾਈ ਗਈ। ਸੋਨੇ ਦੀ ਅਰਥੀ ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਉਸ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਰੱਖੀ ਗਈ ਸੀ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੀਮਤੀ ਪੱਥਰਾਂ ਨਾਲ ਜੜੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਅਰਥੀ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਉਸ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਕਈ ਲੋਕ, ਖ਼ਾਸ ਸਿਪਾਹੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਪੂਰੀ ਫੌਜ ਸੀ। ਰਾਜ ਵਿਚ ਪੰਜ ਸੌ ਸੇਵਕ ਇਤਰ ਖਿੰਡਾਰ ਹਰੇ ਸਨ। ਉਸ ਦੀ ਦੇਹ ਨੂੰ ਯਰੀਹੋ ਤੋਂ ਹੋਰੋਦਿਅਮ ਤਕ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ, ਜੋ ਬੈਤਲਹਮ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੂਰਵ ਵਿਚ ਸੀ।¹⁵ ਇਹ ਹੋਰੋਦੇਸ ਵੱਲੋਂ ਬਣਵਾਏ ਗਏ ਕਈ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਕਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਸੀ। ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਥਾਂ ਦੀ ਖੁਦਾਈ ਦੇ ਬਾਅਦ ਇਸਰਾਏਲੀ ਪੁਰਾਤੱਤਵ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਉਸ ਦੇ ਤਾਬੂਤ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਕਬਰ ਨੂੰ ਲੱਭਣ ਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿਚ ਕੀਮਤੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਲੁੱਟ ਲਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਤਾਬੂਤ ਨੂੰ ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਕੰਕਾਲ ਕੱਢ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

ਆਇਤ 20. ਫਰਿਸ਼ਤੇ ਨੇ ਯੂਸੁਫ਼ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਇਸਰਾਏਲ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਚਲਾ ਜਾਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਦੱਸਿਆ, ‘ ਕਿਉਂ ਜੋ ਜਿਹੜੇ ਬਾਲਕ ਦੀ ਜਾਨ ਦੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਸਨ, ਉਹ ਮਰ ਗਏ।’ ਹੋਰੋਦੇਸ ਮਰ ਚੁਕਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੁਣ ਉਹ ਯਿਸੂ ਲਈ ਕੋਈ ਖ਼ਤਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਭਾਸ਼ਾ ਮੂਸਾ ਨੂੰ ਕਹੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਦੀ ਜੁਲਦੀ ਹੈ: ‘ਜਾ ਅਰ ਮਿਸਰ ਨੂੰ ਮੁੜ ਕਿਉਂ ਜੋ ਤੇਰੀ ਜਾਨ ਦੇ ਆਗੂ ਮਰ ਗਏ ਹਨ’ (ਕੁਚ 4: 19)।

ਆਇਤ 21. ਪਿਛਲੀਆਂ ਦੋ ਘਟਨਾਵਾਂ ਵਾਂਗ ਹੀ (1:24, 25; 2: 14, 15), ਯੂਸੁਫ਼ ਨੇ ਫੌਰਨ ਫਰਿਸ਼ਤੇ ਦੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਮਿਸਰ ਤੋਂ ਚਲਿਆ ਗਿਆ।

ਆਇਤ 22. ਇਸਰਾਏਲ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਵੜਨ ਤੇ ਯੂਸੁਫ਼ ਨੇ ਸੁਣਿਆ ਕਿ ਅਰਕਿਲਾਉਸ ਯਹੂਦੀਆ

ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਹੇਰੋਦੇਸ ਦੇ ਥਾਂ ਰਾਜ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਰਕਿਲਾਉਸ ਨੇ ਭਾਵੇਂ ਯਹੂਦੀਆਂ ਨਾਲ ਵਾਅਦੇ ਕੀਤੇ ਸਨ ਪਰ ਇਖ਼ਤਿਆਰ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਵਾਂਗ ਬੇਰਹਿਮ ਹੋਣਾ ਸਾਬਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਵਸੀਅਤ ਵਿਚ ਅਰਕਿਲਾਉਸ ਨੂੰ ‘ਰਾਜਾ’ ਦੀ ਪਦਵੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਪਰ ਜਦ ਯਹੂਦੀਆਂ ਨੇ ਕੈਸਰ ਅਗਸਤੁਸ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ‘ਰਾਜਪਾਲ’ ਦਾ ਅਹੁਦਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ‘ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਹਾਕਮ।’ ਉਸ ਨੂੰ ਯਹੂਦੀਆ, ਸਾਮਰੀਆ, ਇਦੋਮੀਆਂ ਉੱਤੇ ਇਖ਼ਤਿਆਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਜੋ ਮੋਢੇ ਤੌਰ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਸੀ। ਹੇਰੋਦੇਸ ਦੀ ਸਾਮਰੀ ਪਤਨੀ ਮਲਬੇਸ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਅੰਤੀਪਾਸ ਅਰ ਅਰਕਿਲਾਉਸ ਦੇ ਭਰਾ ਨੂੰ ਗਲੀਲ ਅਤੇ ਪਿਰੀਆ ਦਾ ‘ਚੌਥੇ ਹਿੱਸੇ ਦਾ ਹਾਕਮ’ ਐਲਾਨਿਆ ਗਿਆ। ਯਹੂਸਲਮ ਦੀ ਕਲਿਓਪੈਟ੍ਰਾ ਤੋਂ ਹੇਰੋਦੇਸ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਫਿਲਿੱਪੁਸ ਦੂਜਾ ਤ੍ਰੂਥੋਨੇਤਿਸ, ਈਤੁਰਿਆ, ਗੋਲੇਨੀਤੁਸ, ਬੈਤਅਨੀਆ ਅਤੇ ਓਰੇਨਿਤਿਸ ਦੇ ਚੌਥੇ ਹਿੱਸੇ ਦਾ ਹਾਕਮ ਬਣ ਗਿਆ। ‘ਚੌਥੇ ਹਿੱਸੇ ਦਾ ਹਾਕਮ’ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ‘ਚੌਥੇ ਹਿੱਸੇ ਉੱਤੇ ਹਾਕਮ’ (ਵੇਖੋ ਲੂਕਾ 3: 1)।¹⁶ ‘ਰਾਜਾ,’ ‘ਰਾਜਪਾਲ’ ਅਤੇ ‘ਚੌਥੇ ਹਿੱਸੇ ਦਾ ਹਾਕਮ’ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਦੇ ਤਰਤੀਬ ਅਨੁਸਾਰ ਘਟਦੇ ਕ੍ਰਮ ਵਿਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਹੇਰੋਦੇਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜ਼ਿੰਦਾ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਸੋਨੇ ਦੇ ਇਕ ਵੱਡੇ ਬਾਜ਼ ਨੂੰ ਜੋ ਰੋਮੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ, ਹੈਕਲ ਦੇ ਵੱਡੇ ਫਾਟਕ ਤੇ ਲਾਉਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਦੋ ਖ਼ਾਸ ਯਹੂਦੀ ਰਬੀਆਂ, ਯੂਦਾਸ ਅਤੇ ਮਥੀਯਾਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਚੇਲਿਆਂ ਨੂੰ ਉਸ ਬਾਜ਼ ਨੂੰ ਲਾਹ ਸੁੱਟਣ ਲਈ ਉਕਸਾਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਈਆਂ ਨੇ ਹੈਕਲ ਦੀ ਛੱਤ ਉੱਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਬਾਜ਼ ਨੂੰ ਲਾਹ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰਕੇ ਛੋਟੀ ਮੋਟੀ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਪਰ ਦੋਹਾਂ ਰੱਬੀਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਾ ਸਾੜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।¹⁷ ਹੇਰੋਦੇਸ ਮਹਾਨ ਦੀ ਮੌਤ ਦੇ ਬਾਅਦ ਵਾਲੇ ਪੈਂਟੀਕਾਸਟ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਸਨਮਾਨਤ ਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿਚ ਯਹੂਦੀਆਂ ਵਿਚ ਦੰਗਾਂ ਭੜਕ ਗਿਆ। ਅਰਕਿਲਾਉਸ ਨੇ ਗੜਬੜ ਰੋਕਨ ਲਈ ਸਖ਼ਤ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਹਜ਼ਾਰ ਯਹੂਦੀ ਮਾਰੇ ਗਏ।¹⁸ ਅਜਿਹੇ ਹੋਰ ਕਤਲਿਆਮਾਂ ਦੇ ਬਾਅਦ ਯਹੂਦੀਆਂ ਨੇ ਕੈਸਰ ਅਗਸਤੁਸ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ। ਅਖ਼ੀਰ ਇਕ ਬੇਰਹਿਮ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਨੌਂ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਅਰਕਿਲਾਉਸ ਨੂੰ ਗਯੂਲ ਵਿਚ ਬਿਅਨੇ ਵਿਚ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਜਿੱਥੇ 6 ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ।¹⁹ ਉਸ ਦੀ ਮੌਤ ਦੇ ਬਾਅਦ ਉਸ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਵਾਲੇ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਰੋਮੀ ਇਲਾਕਾ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਫੇਰ ਉੱਥੋਂ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਇਕ ਮੁਤਾਰ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਚਲਾਈ ਜਾਣ ਲੱਗੀ। ਕੁਰੇਨਿਉਸ, ਕੋਪੇਨੀਉਸ ਅੰਬੀਵੀਉਸ, ਅੰਨੀਯੂਸ ਰੂਮਸ, ਵਿਲੇਰਿਉਸ ਗ੍ਰੇਟਸ, ਫੇਲਿਕਸ ਅਤੇ ਫੇਸਟੁਸ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਨੇ ਇਸ ਅਹੁਦੇ ਉੱਤੇ ਕੰਮ ਕੀਤਾ; ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਮਸ਼ਹੂਰ ਪੁੰਤਿਉਸ ਪਿਲਾਤੁਸ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਯਿਸੂ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ (27:2, 11-26)।

ਯੂਸੂਫ਼ ਨੇ ਅਰਕਿਲਾਉਸ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸਘਾਤ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਲਈ ਹੋਵੇਗੀ। ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦਾ ਬੈਤਲਹਮ ਵਿਚ ਜਾਣ ਤੋਂ ਡਰਨਾ ਵਾਜਿਬ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਫ਼ਨੇ ਵਿਚ ਖ਼ੁਦਾ ਵੱਲੋਂ ਯਹੂਦਾਹ ਤੋਂ ਚਲੇ ਜਾਣ ਦੀ ਚਿਤਾਵਨੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਉਸ ਵਕਤ ਲੱਗੇਗਾ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਗਲੀਲ ਵਿਚ ਜਾਣ ਲਈ ਹੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਅੰਤੀਪਾਸ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਸੀ। ਹੇਰੋਦੇਸ ਮਹਾਨ ਦੇ ਇਸ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਵਾਲੇ ਆਦਮੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪੋਲਸ ਨੇ ਅੰਤੀਪਾਸ ਬਾਰੇ ਕਿਹਾ ਹੈ:

ਉਹ ਫ਼ਰਕ ਆਦਮੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਅਰਕਿਲਾਉਸ ਨਾਲੋਂ ਨਰਮਾਈ ਨਾਲ ਰਾਜ ਕੀਤਾ। ਹੇਰੋਦੇਸ ਅੰਤੀਪਾਸ ਅਤੇ ਅਰਕਿਲਾਉਸ ਦੀ ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ

ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਸੀ; ਯੂਸੁਫ਼ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਸੁਖਾਵਾਂ ਮਾਹੌਲ ਇਹੀ ਸੀ।^{੧੦}

ਗਲੀਲ ਫ਼ਲਿਸਤੀਨ ਦਾ ਉੱਤਰੀ ਭਾਗ ਸੀ। ਇਹ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਅਦਾਰਿਆਂ ਲਈ ਮਸ਼ਹੂਰ ਇਲਾਕਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਕੁਦਰਤੀ ਮਾਹੌਲ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਛੇਰੇ ਅਤੇ ਕਾਰੋਬਾਰੀਆਂ ਦੀ ਥਾਂ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਇਲਾਵਾ ਇਸ ਵਿਚ ਗੈਰਕੌਮਾਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਬਹੁਤ ਸੀ (4: 15)। ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਯਹੂਦੀਆਂ ਨੂੰ ਮਸ਼ਹੂਰ ਰੱਬੀਆਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿਚ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਗਰ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ ਹੋਰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ (ਵੇਖੋ ਯੂਹੰਨਾ 7:52; ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕੰਮ 2:7; 4: 13)। ਜੋਸੇਫ਼ਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਗਲੀਲ ਵਿਚ 240 ਕਸਬੇ ਅਤੇ ਪਿੰਡ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰੇਕ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਪੰਦਰਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਸੀ।^੧

ਆਇਤ 23. ਯੂਸੁਫ਼ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਨਾਸਰਤ ਵਿਚ ਵੱਸ ਗਿਆ ਜੋ ਸ਼ਾਇਦ ਉਸ ਦਾ ਅਤੇ ਮਰੀਅਮ ਦਾ ਜੱਦੀ ਸ਼ਹਿਰ ਸੀ (ਵੇਖੋ ਲੂਕਾ 2:4)। ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਵਚਨ ਨਬੀਆਂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਪੂਰਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਉਹ ਨਾਸਰੀ ਅਖਵਾਏਗਾ। ਮੱਤੀ ਨੇ ਇਕਵਚਨ ਨਬੀ ਦੀ ਥਾਂ ਬਹੁਵਚਨ “ਨਬੀਆਂ” ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ। ਪੁਰਾਣੇ ਨੇਮ ਵਿਚ ਇਸ ਸਪੱਸ਼ਟ ਨਬੂਵਤ ਵਾਲੀ ਕੋਈ ਆਇਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਪੱਕਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਿੱਥੋਂ ਲਈ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਨਬੂਵਤ ਦੇ ਸਰੋਤ ਦੀਆਂ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਤਿੰਨ ਵਿਆਖਿਆਵਾਂ ਹਨ।

ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ “ਨਾਸਰੀ” ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਸਬੰਧ ਨਾਜ਼ੀਰੀ ਮੰਨਤ ਨਾਲ ਹੈ (ਗਿਣਤੀ 6; ਨਿਆਈਆਂ 13:5-7)। ਪਰ ਯਿਸੂ ਭਾਵੇਂ ਖ਼ੁਦਾ ਲਈ ਪਵਿੱਤਰ ਸੀ ਪਰ ਉਹ ਨਾਜ਼ੀਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹ “ਖਾਂਦਾ ਪੀਂਦਾ” ਆਇਆ (11: 18, 19) ਅਤੇ ਲਾਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਹੱਥ ਲਾਉਣ ਤੋਂ ਝਕਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ (ਮਰਕੁਸ 5:35, 41; ਲੂਕਾ 7: 14)। ਇਸ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਯਿਸੂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਾਲ ਵਧਾਏ ਹੋਣ।

ਦੂਜਾ, ਹੋਰਾਂ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਹੈ ਕਿ “ਨਾਸਰੀ” ਉਸ ਟਾਹਣੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਯੱਸੀ ਦੇ ਟੁੰਡ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿੱਕਲਣੀ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਯਸਾਯਾਹ 11: 1 ਵਿਚ ਹੈ। “ਨਾਸਰੀ” ਨਾਲ ਮਿਲਦੇ ਜੁਲਦੇ ਇਬਰਾਨੀ ਸ਼ਬਦ (*netser*) ਤੋਂ ਭਾਵ “ਟਾਹਣੀ” ਜਾਂ “ਸ਼ਾਖ” ਹੈ। ਜੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਖੇਡ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਪਹਿਲੇ ਦੋ ਅਧਿਆਇਆਂ ਨੂੰ ਦਾਉਦ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਯਿਸੂ ਦੇ ਹਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਬ੍ਰੈਕਟਾਂ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਸੀ (1: 1; 2:23)।

ਤੀਜਾ, ਕਈ ਟੀਕਾਕਾਰਾਂ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਹੈ ਕਿ ਲੇਖਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਬੂਵਤਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਯਿਸੂ ਨੂੰ ਤੁੱਛ ਜਾਣਿਆ ਜਾਣਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਠੱਠਾ ਉਡਾਇਆ ਜਾਣਾ ਸੀ (ਵੇਖੋ ਜ਼ਬੂਰ 22; 69; ਯਸਾਯਾਹ 49:7; 53:2, 3, 8; ਦਾਨੀਏਲ 9:26)। ਯਿਸੂ ਨੂੰ ਨਾਸਰਤ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਤੁੱਛ ਜਾਣੇ ਗਏ ਆਦਮੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ (ਯੂਹੰਨਾ 1:45, 46), ਅਤੇ ਅਸਲ ਵਿਚ ਉਸ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖਾਂ ਵੱਲੋਂ ਘਿਰਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ (12:24; 27:21-23, 63; ਲੂਕਾ 23: 11; ਯੂਹੰਨਾ 1: 11; 5: 18; 6:66; 9:22)।

ਇਸ ਆਖ਼ਰੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਬਹੁਤੀ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਮੱਤੀ ਨੇ ਹੋਰ ਕਈ ਫ਼ਾਰਮੂਲਿਆਂ ਦੇ ਪੂਰਾ ਹੋਣ ਦੇ ਉਲਟ 2:23 ਵਿਚ ਕਿਰਿਆ ਦੀ ਕਮੀ (*legontos*), ਜਿਸ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ASV ਵਿਚ “ਅਖਾਣ” (ਪਰ NASB ਵਿਚ ਬਿਨਾਂ ਅਨੁਵਾਦ ਦੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ) ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਭੁੱਲ ਅਤੇ ਨਬੀਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁਵਚਨ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਆਰ. ਟੀ. ਫ੍ਰਾਂਸ ਨੇ ਨਿਚੋੜ ਕੱਢਿਆ:

ਇਹ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦਾ ਹੈ [“ਉਹ ਨਾਸਰੀ ਅਖਵਾਏਗਾ”] ਭਾਵ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਖ਼ਾਸ ਆਇਤ

ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਹੋਣਾ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਨਬੂਵਤ ਦੀ ਉਮੀਦ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਦਾ ਸਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੰਤੀ ਨੇ ਨਾਸਰਤ ਦੀ ਗੁਮਨਾਮੀ ਵਿਚ ਇਕ ਹਲੀਮ ਅਤੇ ਠੁਕਰਾਏ ਹੋਏ ਮਸੀਹਾ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਨੇਮ ਦੇ ਸੰਕੇਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਹੁੰਦਿਆਂ ਵੇਖਿਆ²²

ਜੈਕ ਪੀ. ਲੂਈਸ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ‘‘ਹਵਾਲੇ ਦਾ ਪਿਛੋਕੜ ਭਾਵੇਂ ਜੋ ਵੀ ਸਾਬਤ ਕਰੇ, ਪਰ ਨਵੇਂ ਨੇਮ ਵਿਚ [‘ਨਾਸਰੀ’] ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ‘ਨਾਸਰਤ ਵਾਸੀ’ ਹੀ ਲਗਦਾ ਹੈ।’’²³ ਇਹ ਅਧਿਆਇ ਮਸੀਹ ਦੇ ਜਨਮ ਸਥਾਨ ਬੈਤਲਹਮ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ (2:1), ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਜੱਦੀ ਸ਼ਹਿਰ ਨਾਸਰਤ ਨਾਲ ਖਤਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ (2:23)। ਇਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਜਨਮ ਅਤੇ ਵੱਡਾ ਹੋਣ ਦੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਦੋਹਾਂ ਥਾਂਵਾਂ ਤੇ ਯਿਸੂ ਨੇ ਪੁਰਾਣੇ ਨੇਮ ਦੀਆਂ ਨਬੂਵਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਿਆਂ ਕੀਤਾ।

~~~ ਸਬਕ ~~~

ਇਹ ਵੱਡੇ ਦਿਨ ਦੇ ਬਾਅਦ ਦਾ ਦਿਨ ਸੀ (2:13-18)

ਵੱਡੇ ਦਿਨ ਦਾ ਮੌਸਮ ਸਾਲ ਦਾ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਸਮਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਕਈ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਜਸ਼ਨ ਮਨਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਫ਼ੇਕਸ ਪ੍ਰੇਮ, ਆਨੰਦ, ਧਰਤੀ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭਲਿਆਈ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਅੰਦਰ ਬੜੀ ਖੁੱਲ੍ਹਦਿਲੀ ਦੀ ਰੂਹ ਹੈ।

ਵੱਡੇ ਦਿਨ ਦੇ ਬਾਅਦ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਦੇ ਬਾਅਦ ਤੁਹਾਡੇ ਘਰ ਵਿਚ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਲਗਦਾ ਹੈ? ਖਾਲੀ ਡਿੱਬੇ, ਪਾਟੇ ਹੋਏ ਕਾਗਜ਼, ਅਤੇ ਪਏ ਖਲਾਰ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰੋ। ਗੰਦ ਦਾ ਢੇਰ ਪਿਆ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਵੱਡੇ ਦਿਨ ਦਾ ਜੋਸ਼ ਜਿਹੜਾ ਪਹਿਲਾਂ ਬਹੁਤ ਲਗਦਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਰਿਟਰਨ ਗਿਫ਼ਟਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਜਿਹੜੀਆਂ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਆਈਆਂ, ਮੋੜਨ ਲਈ ਲੰਮੀਆਂ ਕਤਾਰਾਂ ਨਾਲ ਖੜੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਛੂਮੰਤਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਲਾ ਇਹ ਵਧੀਆ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪੂਰਾ ਸਾਲ ਵੱਡੇ ਦਿਨ ਦੇ ਜੋਸ਼ ਨੂੰ ਬਣਾਈ ਰੱਖ ਸਕੀਏ?

ਦਸੰਬਰ 25 ਅਸਲ ਵਿਚ ਮਸੀਹ ਦਾ ਜਨਮ ਦਿਨ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਇਸ ਨੂੰ ਇਸੇ ਦਿਨ ਮਨਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਮੌਸਮ ਵਿਚ ਜਿੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਸਾਨੂੰ ਫ਼ਾਇਦਾ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਜਨਮ ਤੇ ਚਰਚਾ ਇੰਜੀਲ ਦੇ ਵਿਰਤਾਂਤਾਂ ਵਿਚ ਦਿੱਤੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਭਲਾ ਅਸੀਂ ਕਦੇ ਉਸ ਦੇ ਜਨਮ ਤੇ ਬਾਅਦ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਰੁਕਦੇ ਹਾਂ? ਸਾਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜੀਆਂ ਯਿਸੂ ਦੇ ਜਨਮ ਦੇ ਬਾਅਦ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਹੋਈਆਂ। ਸਾਨੂੰ ਮਸੀਹ ਦੇ ਜਨਮ ਦੇ ਅਨੰਦ ਨੂੰ ਸਾਲ ਭਰ ਮਨਾਉਂਦੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਦੀ ਖ਼ਾਸ ਭੂਮਿਕਾ (2:13-15, 19-23)

ਯੂਸੁਫ਼ ਅਤੇ ਮਰੀਅਮ ਦੀ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਰਖਵਾਲੀ ਅਤੇ ਪਾਲਣ ਪੋਸ਼ਣ ਵਿਚ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਸੀ। ਮੈਕਗਰਵੇ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:

ਉਸ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪਾਲਣ ਪੋਸ਼ਣ ਕਰਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖੁਦਾ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੂਰੀ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਓਸ

ਸਰਗੀ ਭਰੋਸੇ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ। ਪਰ ਮਰੀਅਮ ਅਤੇ ਯੂਜ਼ੁਫ਼ ਹੀ ਇਕੱਲੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਨਹੀਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ; ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਇਕੱਲੇ ਖੋਚੇ ਨੂੰ ਲਿਆਉਣ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਸਹੀ ਪਾਲਣ ਪੋਸ਼ਣ ਕਰਨ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ।⁴

ਖ਼ੁਦਾ ਦਾ ਭੈ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦੀਆਂ ਬਾਈਬਲ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਪਾਲਣ ਪੋਸ਼ਣ ਬੜੇ ਵਧੀਆ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੀਤਾ, ਵਿਚ (1) ਮੂਸਾ, ਹਾਰੂਨ ਅਤੇ ਮਰੀਅਮ ਦੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਅਮਰਾਮ ਅਤੇ ਯੋਕਬੱਦ (ਕੁਚ 2: 1-10; ਗਿਣਤੀ 26: 59); (2) ਸਮੂਏਲ ਦੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਅਲਕਾਨਾਹ ਅਤੇ ਹੰਨਾਹ (1 ਸਮੂਏਲ 1: 1-2: 11); (3) ਯੂਹੰਨਾ ਬਪਤਿਸਮਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਜ਼ਕਰਯਾਹ ਅਤੇ ਇਲੀਸਬਥ (ਲੂਕਾ 1); (4) ਅਤੇ ਤਿਮੋਥਿਉਸ ਦੀ ਨਾਨੀ ਲੋਇਸ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਯੂਨੀਕਾ (2 ਤਿਮੋਥਿਉਸ 1: 5; ਵੇਖੋ ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕੰਮ 16: 1-3)।

ਅੱਜ ਮਸੀਹੀ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਪਾਲਣ ਪੋਸ਼ਣ ਕਰਨ ਦੀ ਬੜੀ ਚੁਣੌਤੀ ਹੈ (ਅਫ਼ਸੀਆਂ 6: 4; ਤੀਤੁਸ 2: 4)। ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਹਿਫ਼ਾਜ਼ਤ ਜਿਸਮਾਨੀ ਅਤੇ ਰੂਹਾਨੀ ਦੋਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵੱਧਣ ਵੱਲਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿਖਲਾਈ, ਹੌਸਲਾ-ਅਫ਼ਜ਼ਾਈ ਅਤੇ ਅਨੁਸਾਸ਼ਨ ਦਾ ਚੰਗਾ ਮਿਸ਼ਰਣ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਅਤੇ ਭਗਤੀ ਭਰੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਖ਼ੁਦਾ ਦੀ ਸਚਿਆਈ ਦੱਸੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਪਾਲਣ ਪੋਸ਼ਣ ਕਰਨਾ ਜੋ ਖ਼ੁਦਾ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀਆਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਅਤੇ ਬਰਕਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਹੈ।

ਡੇਵਿਡ ਸਟਿਵਰਟ

ਟਿੱਪਣੀਆਂ

¹ਫਿਲੋ ਫਲੇਕਸ 6. ²ਲਿਓਨ ਮੋਰਿਸ, *ਦ ਗੌਸਪਲ ਅਕਾਰਡਿੰਗ ਟੂ ਮੈਥਿਊ*, ਪਿੱਲਰ ਕਮੈਂਟਰੀ (ਗ੍ਰੈਂਡ ਰੈਪਿਡਸ, ਮਿਸ਼ਿਗਨ: ਵਿਲੀਅਮ ਬੀ. ਈਰਡਮੈਂਸ ਪਬਲਿਸ਼ਿੰਗ ਕੰ., 1992), 43. ³ਜੇ. ਡਬਲਯੂ. ਮੈਕਗਰਵੇ, *ਦ ਨਿਊ ਟੈਸਟਾਮੈਂਟ ਕਮੈਂਟਰੀ*, ਅੰਕ 1, *ਮੈਥਿਊ ਐਂਡ ਮਾਰਕ* (ਪੰਨਾ ਰਹਿਤ, 1875; ਰੀਪ੍ਰਿੰਟ, ਡਿਲਾਈਟ, ਆਰਕੈਸਾ: ਗੌਸਪਲ ਲਾਈਟ ਪਬਲਿਸ਼ਿੰਗ ਕੰ., ਮਿਤੀ ਰਹਿਤ), 29. ⁴ਡੇਨਲਡ ਏ. ਹੈਗਨਰ, *ਮੈਥਿਊ 1-13*, ਵਰਡ ਬਿਬਲੀਕਲ ਕਮੈਂਟਰੀ, ਜਿਲਦ 33ਏ (ਡਲਾਸ: ਵਰਡ ਬੁਕਸ, 1993), 36. ⁵ਡਗਲਸ ਆਰ. ਏ. ਹੇਅਰ, *ਮੈਥਿਊ*, ਇੰਟਰਪ੍ਰਿਟੇਸ਼ਨ (ਲੂਇਸਵਿੱਲੇ: ਜੌਨ ਨੌਕਸ ਪ੍ਰੈੱਸ, 1993), 15-16. ⁶ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵਿਚ ਹੋਰ ਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਲਈ, ਵੇਖੋ ਹੈਗਨਰ, 34. ⁷ਮੈਕਗਰਵੇ, 29. ⁸ਹੈਗਨਰ, 37. ⁹ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਕੁਝ ਵਿਦਵਾਨ ਯਿਰਮਿਯਾਹ 31: 15 ਦੇ ਹਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਉੱਤਰੀ ਕਬੀਲਿਆਂ ਦੀ ਅਸੂਰੀਆਂ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਨਾਲ ਜੋੜਦੇ ਹਨ (722 ਈ. ਪੂ.)। ਉਹ ਧਿਆਨ ਦੁਆਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰਾਖੇਲ ਯੂਜ਼ੁਫ਼ ਦੀ ਮਾਤਾ ਵੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸਰਾਏਲ ਵਿਚ ਦੋ ਅਹਿਮ ਕਬੀਲੇ ਭਾਵ ਇਫ਼ਰਾਈਮ ਅਤੇ ਮਨਸ਼ੇ ਉਸੇ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਸਨ। ਇਸ ਦੇ ਇਲਾਵਾ ‘‘ਇਫ਼ਰਾਈਮ’’ ਨਬੂਵਤ ਦੇ ਨੇੜੇ ਤੇੜੇ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ (ਯਿਰਮਿਯਾਹ 31: 18, 20)। ¹⁰ਜੇਮਸ ਈ. ਸਮਿਥ, *ਜਰਮਾਯਾਹ ਐਂਡ ਲੈਮੈਂਟੇਸ਼ੰਜ਼*, ਬਾਈਬਲ ਸਟੱਡੀ ਟੈਕਸਟਬੁਕ ਸੀਰੀਜ਼ (ਜੇਪਲਿਨ, ਮਿਜ਼ੋਰੀ: ਕਾਲਜ ਪ੍ਰੈੱਸ, 1972), 522.

¹¹ਹੇਅਰ, 16. ¹²ਐਚ. ਲਿਓ ਬੋਲਸ, *ਏ ਕਮੈਂਟਰੀ ਆਨ ਦ ਗੌਸਪਲ ਅਕਾਰਡਿੰਗ ਟੂ ਮੈਥਿਊ*

(ਨੈਸ਼ਵਿੱਲੇ: ਗੌਸਪਲ ਐਡਵੋਕੇਟ ਕੰ., 1936), 58. ¹³ਜੋਸੇਫਸ ਐਂਟੀਕੁਇਟੀਜ਼ 17.6.5. ¹⁴ਉਹੀ, 17.6.5; 17.8.2; 17.7.1. ¹⁵ਉਹੀ, 17.8.3. ¹⁶ਉਹੀ, 17.11.4. ¹⁷ਉਹੀ, 17.6.2-4. ¹⁸ਉਹੀ, 17.9.3. ¹⁹ਉਹੀ, 17.13.2. ²⁰ਬੋਲਸ, 61.

²¹ਜੋਸੇਫਸ ਲਾਈਫ਼ 45; ਵਾਰਜ਼ 3.3.2. ²²ਆਰ. ਟੀ. ਫ੍ਰਾਂਸ, ਦ ਗੌਸਪਲ ਅਕਾਰਡਿੰਗ ਟੂ ਮੈਥਿਊ, ਦ ਟਿੰਡੇਲ ਨਿਊ ਟੈਸਟਾਮੈਂਟ ਕਮੈਂਟਰੀਜ਼ (ਗ੍ਰੈਂਡ ਰੈਪਿਡਸ, ਮਿਸ਼ਿਗਨ: ਵਿਲੀਅਮ ਬੀ. ਈਰਡਮੈਂਸ ਪਬਲਿਸ਼ਿੰਗ ਕੰ., 1985), 88-89. ²³ਜੈਕ ਪੀ. ਲੂਈਸ, ਦ ਗੌਸਪਲ ਅਕਾਰਡਿੰਗ ਟੂ ਮੈਥਿਊ, ਪਾਰਟ 1, ਦ ਲਿਵਿੰਗ ਵਰਡ ਕਮੈਂਟਰੀ (ਆਸਟਿਨ, ਟੈਕਸਸ: ਸਵੀਟ ਪਬਲਿਸ਼ਿੰਗ ਕੰ., 1976), 52. ਉਸ ਨੇ ਮੱਤੀ 2:23; 21:11; 26:71; ਲੂਕਾ 18:37; ਯੂਹੰਨਾ 1:45, 46; 18:5, 7; 19:19; ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕੰਮ 10:38; 24:5 ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ। ²⁴ਮੈਕਗਰਵੇ, 29.